

Nekalé praktiky továren na články. Kde je poptávka, je i nabídka, říká Marie Kunešová z FAV

13.5.2026 - Martina Batková | Západočeská univerzita v Plzni

Vědecké články pro odborné časopisy a konference na objednávku nebo spoluautorství za úplatu. To jsou takzvané paper mills, tedy továrny na články. Jak fungují a jaký mají vliv na svět vědy, zkoumala Marie Kunešová z katedry kybernetiky Fakulty aplikovaných věd ZČU.

Problém podvodných publikačních agentur a prodeje spoluautorství se dnes ve světě řeší stále častěji, téměř výhradně ale ve spojitosti s vědeckými časopisy. Marii Kunešovou z Fakulty aplikovaných věd Západočeské univerzity v Plzni (FAV) zaujalo, že dosud nikdo pořádně nezkoumal vliv paper mills na konference, přitom například v počítačových vědách se konference považují za důležitější než časopisy. A právě proto se kybernetička ve společném výzkumu se zahraničními kolegy a kolegyněmi zaměřila právě na tuto oblast. V rozhovoru pro INFO.zcu mluvila Marie Kunešová nejen o své práci, ale i o fungování továren na články a jejich vlivu.

Jaká kritéria jste při výzkumu sledovali a jak jste vytipovávali články, které jste pak analyzovali? Věnovali jsme se placenému spoluautorství v kontextu vědeckých konferencí. Vyloženě jsme se zaměřovali na konkrétní nabídky článků na sociálních sítích. Několik měsíců jsme procházeli stránky jako Facebook, LinkedIn nebo Instagram a vyhledávali jsme klíčová slova týkající se prodeje autorských pozic. Ty publikační služby se s tím skutečně nijak zvlášť netají – stačí zadat správné fráze do vyhledávače a vyskočí na vás spousta nabídek, včetně názvu článku, prodávaných autorských pozic, např. třetí pozice autora ze šesti, a ceny. Z těchto nabídek jsme si dělali seznam těch, které byly zaměřené na konference, a potom už šlo o to, hledat ten konkrétní článek, jestli někdy skutečně vyšel.

Dají se články z takové továrny nějak poznat? Mají něco společného?

Většinou se jedná o nekvalitní, masově produkováné texty, mnohdy plagiátované nebo popisující experimenty, které se vůbec nestaly. Přesto se ale najde spousta lidí, kteří si zaplatí za to, aby na takovém článku bylo jejich jméno, například proto, že chtějí dosáhnout vyšší pracovní pozice a potřebují k tomu mít více publikací. Ne vždy je bohužel na první pohled poznat, že se jedná o takovýto falešný článek, a proto se jim daří dostávat se přes recenzní řízení do odborných časopisů a konferencí prakticky všech vydavatelství.

Co to znamená pro prestižní konference nebo sborníky?

Co se týče těch vyloženě špičkových konferencí, tam se úplně nebojím, že by do nich továrny na články ve velké míře pronikly. Je v nich velká konkurence a dobrý dohled na kvalitu. Tyto agentury se raději zaměřují tam, kde mají vysokou šanci na přijetí. Co se ale rozhodně děje, je, že přední konference celkově dostávají čím dál tím více příspěvků a dochází k zahlcení recenzentů. Ti pak nemohou jednotlivým recenzím věnovat tolik pozornosti, kolik je potřeba. Další problém je reputační. Pokud se začne proslýchat, že určité vydavatelství publikuje velké množství problematických konferencí, nejen že ho to dělá čím dál tím větším terčem, ale snižuje to důvěru ve všechny jeho tituly. To mi osobně dělá celkem starosti a je to vlastně i jeden z důvodů, proč jsem se účastnila tohoto výzkumu – abychom upozornili na ten problém a přiměli vydavatelství, kterých se to týká, aby ho začala systematictěji řešit, dokud to ještě jde.

Jak běžné jsou dnes tyto nekalé praktiky? A přibývá jich s nástupem AI?

To se obtížně vyčísluje, protože detekovat všechny případy je nad lidské síly. Ale existuje řada studií, které analyzovaly výskyt takovýchto problematických publikací v určitých oborech. Například v případě biomedicínské literatury, která je obecně považována za jednu z nejzasaženějších, existuje odhad, že z továren na články pocházejí 3 % veškerých publikovaných studií, u některých konkrétních specializací je to i více než 20 %. V každém případě ale výzkumy naznačují, že se jedná o velmi rozsáhlý problém, který se neustále zhoršuje. I za sebe mohu říci, že to, co jsme našli v rámci našeho výzkumu, je jen špička ledovce. A ano, nástup generativní AI v tom hraje roli.

Jaká rizika s sebou nese placené spouautorství (nepočítáme-li diskreditaci objednavatele)? Znamená to například šíření falešných informací a klamání ostatních vědců. V odborném časopise si přečtete o nějaké nové metodě, která se týká vašeho výzkumu, a začnete ji také zkoušet, jen aby se po nějaké době ukázalo, že to vůbec nefunguje, protože původní článek byl kompletně vymyšlený. Je z toho pak obrovské množství ztraceného času a někdy i promarněného financování. A snad ani nemusím zmiňovat, že když si někteří jedinci takto podvodně vylepšují životopis, trpí tím ti poctiví vědci, kteří musejí vyvinout podstatně větší úsilí, aby dosáhli stejné produktivity.

Dá se proti praktikám továren na články nějak bránit?

V současném vědeckém ekosystému se tomu kompletně zabránit nedá. Dokud tady existuje tlak na to, abychom publikovali co nejvíce vědeckých článků, a s tím související systém odměn, tak samozřejmě budou lidé, kteří se to snaží obejít nějakou jednodušší cestou. A kde je poptávka, tam se nabídka vždy najde. Potenciálním čtenářům těchto článků pak můžu poradit toto: podobně jako u problému predátorských časopisů je důležité být si vědomi toho, že tento trend existuje, a spoléhat se jen na ty zdroje, kterým důvěřujeme, kde víme, že probíhá důsledné recenzní řízení. Je také dobré všimnout si potenciálních známek, že je s článkem něco v nepořádku, ať už to je neobvyklé autorství, duplicitní obrázky, podezřele dobré výsledky nebo třeba reference na články, které neexistují. Pak jsou tu stránky jako PubPeer, kde lidé komentují publikace jiných autorů. Pokud si nejsme jistí, je dobré podívat se tam, zda už k danému článku někdo neměl připomínku.

<https://info.zcu.cz/Nekale-praktiky-tovaren-na-clanky--Kde-je-poptavka--je-i-nabidka--rika-Marie-Kunsova-z-FAV/clanek.jsp?id=9445>